

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
спеціальності 072 "Фінанси,
банківська справа та страхування"
другого (магістерського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019**

УДК 005.915(07)

Ф59

Укладачі: І. В. Журавльова

М. М. Берест

О. П. Полтініна

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.

Протокол № 8 від 21.12.2018 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Ф59 **Фінансовий менеджмент** [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" другого (магістерського) рівня / уклад. І. В. Журавльова, М. М. Берест, О. П. Полтініна. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 49 с.

Подано індивідуальний план самостійної роботи студентів у межах вивчення навчальної дисципліни. За кожною темою наведено перелік питань для самостійного опрацювання та для підготовки до семінарських і практичних занять, запропоновано ситуаційні завдання та методичні рекомендації до їх вирішення, а також контрольні запитання для самодіагностики.

Рекомендовано для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" другого (магістерського) рівня та інших економічних спеціальностей усіх форм навчання.

УДК 005.915(07)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2019

Вступ

В умовах світової глобалізації особливої актуальності набувають питання забезпечення якості фінансового управління на підприємствах. У цьому зв'язку підготовка спеціалістів у сфері фінансового менеджменту, які володіють ґрунтовними компетентностями, спрямованими на управління активами та капіталом підприємства, оптимізацію фінансової, інвестиційної та операційної діяльності, вибір оптимального джерела залучення ресурсів, дозволить сформувати фінансову еліту сучасного українського суспільства.

Навчальна дисципліна "Фінансовий менеджмент" є базовою та вивчається студентами спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування", об'єднує прийоми й інструментарій класичного менеджменту та фінансової науки. Знання, здобуті в результаті вивчення навчальної дисципліни "Фінансовий менеджмент", допоможуть студентам вирішувати широке коло завдань – від складання фінансової звітності до поглибленого аналізу діяльності суб'єктів господарювання.

Навчальна дисципліна "Фінансовий менеджмент" виникла з розвитком дисциплін "Фінанси", "Фінансовий аналіз", "Фінансова діяльність суб'єктів господарювання", "Інвестування" циклу підготовки освітнього рівня "бакалавр" та у взаємодії з дисциплінами "Менеджмент", "Фінансова математика", "Гроші і кредит", "Економіка підприємства", "Бухгалтерський облік" циклу підготовки освітнього рівня "бакалавр", "Фінансовий контролінг" циклу підготовки освітнього рівня "магістр".

Ця дисципліна є підґрунтям для дисциплін магістерської програми, таких як: "Фінансова стратегія", "Управління фінансовою санацією та антикризова фінансова діагностика", "Системи підтримки прийняття антикризових фінансових рішень", "Інтелектуальні системи обробки фінансової інформації", "Управління вартістю бізнесу".

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів системи фундаментальних знань із фінансового менеджменту, засобів, механізмів та інструментарію системного фінансового управління організацією.

Досить велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів та виконання індивідуального завдання, що подається у вигляді курсової роботи.

Опанування дисципліною можливе виключно за умови виконання завдань не лише на заняттях, але й виконання самостійної роботи за темами.

Фінансовий менеджмент є одним із найперспективніших напрямів економічної науки, який вдало поєднує як теоретичні розробки в галузі фінансів, управління, обліку та аналізу, так і практичну спрямованість розроблених у його рамках підходів. В основу управління фінансами покладено вміння ухвалювати обґрунтовані рішення перспективного характеру. Професія фінансового менеджера як спеціаліста з управління фінансами суб'єкта господарювання стає все більш популярною та затребуваною серед керівників українських підприємств.

Тому викладання цієї дисципліни потребує використання найбільш сучасних і перспективних методів та інструментів навчання. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті визначила, що головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, забезпечення високої якості освіти випускникам вищої школи.

Відповідно до сучасної державної освітньої політики підготовка фахівців у будь-якій сфері має здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу. Це означає, що основними результатами діяльності освітніх закладів є не тільки знання, уміння, навички, а й набір "ключових компетентностей" в інтелектуальній, громадянсько-правовій, інформаційно-комунікативній та інших сферах життя. Вирішення цієї проблеми передбачає детальне обґрунтування змісту та використовуваних сучасних методів навчально-виховного процесу.

Компетентності – це сформовані на основі знань, умінь, навичок і їхнього практичного застосування здатності фахівця виконувати певні встановлені стандартом для бакалаврів, магістрів класи професійних завдань (визначаються освітньо-кваліфікаційною характеристикою, мають чіткі критерії оцінювання).

Компетентності, що формуються під час вивчення навчальної дисципліни "Фінансовий менеджмент", подано в табл. 1.

**Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни
"Фінансовий менеджмент" за Національною рамкою кваліфікацій України**

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Пререквізити	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту					
Здатність визначати сфери фінансового менеджменту й застосування фінансових важелів і методів	Сутність поняття фінансового менеджменту, основні фінансові важелі та особливості застосування фінансових методів	Знання сутності, мети, завдань фінансового менеджменту, умов застосування фінансових методів та інструментів у фінансовому управлінні на підприємстві	Ідентифікувати основні напрями реформування системи фінансового менеджменту на підприємстві	Формувати та презентувати систему фінансового менеджменту на підприємстві	Відповідальність за точну ідентифікацію сфер фінансового менеджменту та застосування фінансових важелів та інструментів
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту					
Здатність визначати інформацію, необхідну для функціонування системи менеджменту	Функції менеджменту, основи формування системи менеджменту на підприємстві	Знання основ фінансового менеджменту на підприємстві, переліку нормативних актів, що регламентують діяльність фінансового менеджера на підприємстві	Визначати перелік напрямів формування та використання інструментів фінансового менеджменту	Презентувати результати визначення системи забезпечення фінансового менеджменту	Відповідальність за точність і коректність ухваленого рішення щодо формування системи фінансового менеджменту на підприємстві
Тема 3. Управління грошовими потоками					
Здатність планувати та прогнозувати притоки та відтоки грошових потоків. Здатність розробляти і застосовувати платіжний календар	Характеристика формалізованих та неформалізованих методів формування грошових потоків	Знання основ фінансового планування на підприємстві, прогнозування грошових потоків. Знання основ формування платіжного календаря	Здійснювати вибір методів планування та прогнозування грошових потоків, визначати грошовий потік від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності	Презентувати результати побудови плану притоків та відтоків, платіжного календаря	Самостійно ухвалювати ефективні управлінські рішення щодо оптимізації грошових потоків підприємства

1	2	3	4	5	6
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках					
Здатність визначати майбутню, теперішню вартість грошей, визначати реальну відсоткову ставку, враховувати фактор інфляції під час визначення вартості грошей у часі	Сутність простої та складної відсоткової ставки під час визначення вартості грошей у часі	Знання методів визначення вартості грошей у часі, методики розрахунку ефективної відсоткової ставки	Здійснювати обґрунтування господарських рішень за результатами розрахунку вартості грошей у часі	Ефективно формувати систему управління вартістю грошей у часі	Ухвалювати ефективні управлінські рішення та відповідати за надійність і точність результатів
Тема 5. Управління прибутком					
Здатність управляти формуванням та розподілом прибутку суб'єкта підприємства, формувати асортиментну та цінову політику підприємства	Визначення поняття "прибуток" та основ операційного аналізу	Знання основних етапів здійснення операційного аналізу, формування та розподілу прибутку підприємства	Оцінювати ефективність управління собівартістю та прибутковістю підприємства, розробляти заходи щодо оптимізації фінансових результатів підприємства та його асортиментної і цінової політики	Презентувати результати операційного аналізу та рекомендації щодо оптимізації системи управління прибутком	Самостійно ухвалювати ефективні управлінські рішення щодо оптимізації асортиментної та цінової політики, щодо формування та розподілу прибутку
Тема 6. Управління активами					
Здатність формувати політику управління оборотними та необоротними активами підприємства	Поняття оборотних та необоротних активів, основи формування оборотних та необоротних активів	Знання формалізованих підходів до управління оборотними та необоротними активами підприємства	Формувати політику фінансування оборотних активів, управління запасами, управління дебіторською заборгованістю, грошовими активами підприємства	Презентувати рекомендації щодо управління оборотними та необоротними активами підприємства	Ухвалювати рішення, щодо управління оборотними та необоротними активами підприємства та відповідати за точність і коректність результатів

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу					
Здатність формувати політику управління структурою капіталу, здійснювати оцінювання вартості капіталу підприємства	Сутність та значущість оптимізації структури капіталу, джерела залучення капіталу в діяльність підприємства	Знання методичних основ розрахунку вартості капіталу підприємства, методичних підходів до управління структурою капіталу підприємства	Обґрунтовувати управлінські рішення з оптимізації структури капіталу та визначати оптимальне джерело залучення капіталу на основі визначення його вартості	Презентувати результати побудови оптимальної структури капіталу, вибору оптимального джерела залучення капіталу	Ухвалювати ефективні управлінські рішення щодо оптимального джерела залучення капіталу та оптимізації його структури
Тема 8. Управління інвестиціями					
Здатність ухвалювати рішення щодо доцільності та ефективності інвестиційних вкладень підприємства	Визначення поняття "інвестиції". Підходи до визначення ефективності інвестицій	Знання основних методичних підходів до визначення доцільності та ефективності інвестиційних вкладень підприємства	Оцінювати ефективність реалізації інвестиційних проектів, ухвалювати обґрунтовані рішення щодо доцільності інвестиційних вкладень	Презентувати результати оцінювання доцільності інвестиційних вкладень	Ухвалювати рішення щодо доцільності інвестиційних вкладень на підприємстві
Тема 9. Управління фінансовими ризиками					
Здатність оцінити та обґрунтувати рівень ризику в процесі ухвалення фінансових рішень	Поняття "ризик". Принципові ознаки та класифікації підприємницьких ризиків	Знання принципових ознак ризику як економічної категорії, причин виникнення ризику та функцій його опису, заходів із нейтралізації ризиків	Оцінювати та обґрунтовувати рівень ризику, розробляти заходи щодо мінімізації ризиків	Ефективно формувати заходи з мінімізації ризиків у процесі ухвалення фінансових рішень	Відповідальність за точність і коректність ухваленого рішення

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6
Тема 10. Аналіз фінансових звітів					
Здатність аналізувати фінансову звітність підприємства для обґрунтування та ухвалення управлінських рішень	Методичні підходи до аналізу фінансової звітності підприємства	Знання методичних основ аналізу фінансової звітності для виявлення резервів фінансового розвитку підприємства	Обґрунтовувати вибір господарських рішень на підставі аналізу фінансової звітності підприємства	Обґрунтовано розробляти управлінські рішення на основі аналізу фінансової звітності підприємства	Відповідальність за точність і коректність ухваленого рішення
Тема 11. Внутрішньо-фірмове фінансове прогнозування та планування					
Володіння методами та навичками планування та прогнозування фінансових показників	Поняття "планування" та "прогнозування". Основи фінансового планування на підприємстві	Знання методів фінансового планування та прогнозування	Використовувати результати фінансового планування та прогнозування для ухвалення управлінських рішень	Ефективно формувати систему фінансового розвитку на підприємстві за результатами планів та прогнозів	Ухвалювати ефективні управлінські рішення за результатами планів та прогнозів
Тема 12. Антикризове фінансове управління на підприємстві					
Здатність до розроблення та реалізації антикризових фінансових заходів	Сутність антикризового фінансового управління	Знання ознак фінансової кризи на підприємстві, знання критеріїв доцільності застосування інструментів антикризового управління	Здійснювати діагностику кризових явищ на підприємстві, розроблення антикризові фінансові заходи	Презентувати результати діагностики кризи та розроблення антикризових заходів	Управління комплексними діями щодо діагностики кризових явищ та розроблення антикризових заходів

Методичні рекомендації до самостійного опрацювання матеріалу

Самостійна робота – це форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в аудиторний та позааудиторний час. Самостійна робота студентів посідає вагомe місце у навчальному процесі, підвищує відповідальність тих, хто навчається, формує в них навички працювати самостійно, здобувати знання, використовувати їх під час аналізу процесів, що відбуваються у навколишньому та індивідуальному світі. Ця робота дозволяє ефективніше активізувати пізнавальні, професійні мотиви студентів, розвивати творче мислення.

Мета СРС – сприяти формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості молодої людини, сутність якої полягає в уміннях систематизувати, планувати, контролювати й регулювати свою діяльність без допомоги й контролю викладача. Завданнями СРС можуть бути засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація набутих знань, їхнє застосування, з вирішення практичних завдань та виконання творчих робіт, виявлення прогалин у системі знань із предмета. Самостійна робота дає можливість студенту працювати без поспіху, не боячись негативної оцінки товаришів чи викладача, а також обирати оптимальний темп роботи та умови її виконання.

Організація самостійної роботи студентів із навчального предмета має здійснюватися з дотриманням низки вимог, зокрема таких:

обґрунтування необхідності завдань загалом і конкретного завдання зокрема, що потребує виявлення та стимулювання позитивних мотивів діяльності студентів;

відкритість та загальна оглядовість завдань. Усі студенти повинні знати зміст завдання, мати можливість порівняти виконані завдання в одній та в різних групах, проаналізувати правильність та корисність виконаної роботи, відповідність поставлених оцінок (адекватність оцінювання);

надання детальних методичних рекомендацій щодо виконання роботи (у якій послідовності працювати, з чого починати, як перевірити свої знання). За окремими завданнями студенти мають отримати пам'ятки;

надання можливості студентам виконувати творчі роботи, які відповідають умовно-професійному рівню засвоєння знань, не обмежуючи їх виконанням стандартних завдань;

здійснення індивідуального підходу за виконання самотійної роботи. Індивідуальні завдання можуть виконувати за бажанням усі студенти або окремі з них (які творчо обдаровані, вимогливі, мають великий досвід практичної діяльності, навчання та роботи за кордоном тощо). Індивідуалізація самотійної роботи сприяє самореалізації студента, розкриваючи в нього такі грані особистості, які допомагають професійному розвитку;

нормування завдань для самотійної роботи, яке базується на визначенні витрат часу та трудомісткості різних їхніх типів. Це забезпечує оптимальний порядок навчально-пізнавальної діяльності студентів – від простих до складних форм роботи;

можливість ведення обліку та оцінювання виконаних завдань і їхньої якості, що потребує стандартизації вимог до вмінь майбутніх спеціалістів та розроблення комплексу професійно-орієнтованих завдань. Для цього пропонуються такі типи завдань, які передбачають отримання матеріалізованого результату (продукту). Під час їхнього виконання формуються також особистісні риси студента;

підтримання постійного зворотного зв'язку зі студентами в процесі здійснення самотійної роботи, що є фактором ефективності навчального середовища.

Отже, самотійна робота студентів потребує чіткої організації, планування, системи й певного керування (обсяг завдань, типи завдань, методичні рекомендації щодо їхнього виконання, аналіз передбачуваних труднощів, облік, перевірка та оцінювання виконаних робіт), що сприяє підвищенню якості навчального процесу. Успіх цієї роботи багато в чому залежить від бажання, прагнення, інтересу до роботи, потреби в діяльності, тобто від наявності позитивних мотивів. Велике значення під час самотійної роботи студента мають його спрямованість, психологічна готовність, а також певний рівень бази знань, на який будуть нашаровуватися нові знання.

Для реалізації самотійної роботи в процесі вивчення навчального предмета студенти виконують комплекс завдань різних типів відповідних рівнів складності. Самотійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватися в бібліотеці, навчальному кабінеті або комп'ютерному класі університету, а також у домашніх умовах.

Загалом, завдання для самостійної роботи студентів мають відповідати таким вимогам:

професійна результативність – формулювання завдання, яке має гарантувати формування хоча б одного професійного вміння в термінах та поняттях майбутньої спеціальності студента;

продуктивність – передбачає отримання квазіпрофесійного продукту навчальної самостійної праці студента після завершення всіх дій із вирішення цього завдання;

конструктивність – наявність визначеної структури завдання і задачі (мета, вихідні дані, умови, що їх зв'язують);

когнітивність – перевага розумових дій над психомоторикою в процесі вирішення завдання;

самостійність – переважна кількість дій студента має бути самостійною, що забезпечується переліком вихідних даних, умовами завдання та необхідністю отримання різноманітних квазіпрофесійних продуктів. Кожен з елементів завдання і задачі має спонукати студента до того, щоб він сам приймав рішення, порівнював умови, здійснював необхідний інформаційний пошук тощо. Розроблення завдань для СРС різних рівнів є основною умовою належного планування та організації самостійного навчання. Самостійна робота є необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу будь-якої дисципліни.

До основних видів самостійної роботи студентів належить:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Робота з вивчення рекомендованої викладачем літератури та додаткових літературних джерел.
3. Самостійне вивчення окремих питань на основі навчальної та додаткової літератури.
4. Вивчення основних термінів та понять із дисципліни.
5. Робота з законодавчими, нормативними та інструктивними матеріалами.
6. Підготовка до практичних та семінарських занять.
7. Підготовка до проміжного та підсумкового контролю.
8. Контрольна перевірка кожним студентом особистих знань за запитаннями для самостійного поглибленого вивчення та самоконтролю.
9. Робота з матеріалами мережі Інтернет.

Крім того, за всіма темами, які визначені навчальним планом, передбачені лекції.

Однак окремі питання, які входять до змісту дисципліни, досить стисло і оглядово розглядаються на лекціях, семінарських і практичних заняттях або не розглядаються взагалі, а тому потребують більш детального і глибокого вивчення.

Таким чином, під час самостійної роботи студенту пропонуються такі види завдань для опанування матеріалу з конкретної теми навчальної дисципліни:

вивчити матеріали теми з урахуванням питань для самостійного опрацювання;

підготувати тези виступу під час семінарського заняття, підготувати доповіді з рекомендованих тем;

виконати ситуаційні завдання;

підготувати есе (за потребою);

продумати відповіді на запитання для самодіагностики.

Індивідуальний план самостійної роботи студента подано в табл. 2.

Таблиця 2

Індивідуальний план самостійної роботи студента

Тема	Види та форми СРС	Кількість годин	Форми контролю та звітності	Література
1	2	3	4	5
1. Підготовка до поточних аудиторних занять				
Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту	Опрацювання літератури, текстів лекцій, матеріалів персональної навчальної системи (ПНС) за темою 1. Підготовка до кейса "Цілі та завдання фінансового менеджменту". Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою	4	Презентація результатів. Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. Есе "Співвідношення понять "управління фінансами" та "фінансовий менеджмент"	Основна: [1 – 3; 5; 7 – 9]. Додаткова: [15 – 17]

1	2	3	4	5
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	Опрацювання літератури, текстів лекцій, матеріалів ПНС за темою 2. Підготовка до практичного заняття за темою "Формування фінансової звітності для прийняття рішень у системі управління фінансами". Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою	4	Презентація результатів. Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. Есе "Система забезпечення фінансового менеджменту за темою НДРС"	Основна: [3; 5; 7; 9]. Додаткова: [16]
Тема 3. Управління грошовими потокami	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	Опрацювання літератури, текстів лекцій, матеріалів ПНС за темою 3. Підготовка до практичного заняття "Визначення грошових потоків ретроспективним методом та методом прямих розрахунків"; "Прогнозування показників фінансової звітності: потоків грошових коштів, фінансового балансу". Виконання домашнього завдання (ДЗ)	17	Презентація результатів. Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. Перевірка правильності виконання ДЗ	Основна: [5; 8; 10]. Додаткова: [15; 18]
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	Опрацювання літератури, текстів лекцій, матеріалів ПНС за темою 4. Підготовка до практичного заняття "Використання теорії вартості грошей у часі в фінансових розрахунках". Виконання ДЗ	10	Презентація результатів. Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. Перевірка правильності виконання ДЗ	Основна: [2; 3; 5]. Додаткова: [19]

1	2	3	4	5
<i>Тема 5.</i> Управління прибутком	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	Опрацювання літератури, текстів лекцій, матеріалів ПНС за темою 5. Підготовка до практичного заняття "Визначення межі беззбитковості за окремими товарами та за підприємством загалом". Підготовка до вирішення ситуаційного завдання – "Формування асортиментної та цінової політики підприємства". Виконання ДЗ	13	Презентація результатів. Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. Перевірка правильності виконання ДЗ	Основна: [2; 3; 5; 7; 10]. Додаткова: [13; 15]
<i>Тема 6.</i> Управління активами	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	Опрацювання літератури, текстів лекцій, матеріалів ПНС за темою 6. Підготовка до практичного заняття "Визначення та аналіз моделей управління оборотним капіталом підприємства"; "Методичні підходи до управління дебіторською заборгованістю"; "Методичні підходи до управління запасами". Виконання ДЗ		Презентація результатів. Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. Перевірка правильності виконання ДЗ	Основна: [2; 3; 5; 6]. Додаткова: [15; 18; 19]
<i>Тема 7.</i> Вартість та оптимізація структури капіталу	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	Опрацювання літератури, текстів лекцій, матеріалів ПНС за темою 7. Підготовка до практичного заняття "Визначення вартості капіталу". Виконання ДЗ	14	Презентація результатів. Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Перевірка правильності виконання ДЗ	Основна: [2; 3; 5; 6; 10; 11]. Додаткова: [15; 16; 20]

1	2	3	4	5
<i>Тема 8.</i> Управління інвестиціями	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного та лабораторного заняття. Пошук та опрацювання законодавчих та нормативних актів щодо інвестиційної діяльності в Україні	20	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Презентація матеріалів під час аудиторних занять	Основна: [3 – 5; 11]. Додаткова: [14; 16; 17]
<i>Тема 9.</i> Управління фінансовими ризиками	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Написання есе. Підготовка до практичного та лабораторного заняття. Самостійне опрацювання лекційного матеріалу	20	Активна участь в аудиторних заняттях. Подання презентації, захист есе та виступ під час аудиторних занять	Основна: [3 – 5]. Додаткова: [17; 23 – 24]
<i>Тема 10.</i> Аналіз фінансових звітів	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного та лабораторного заняття. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до лабораторного заняття	20	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Презентація матеріалів під час аудиторних занять	Основна: [3; 5; 8; 11]. Додаткова: [17; 23 – 28; 34]
<i>Тема 11.</i> Внутрішньо-фірмове фінансове прогнозування та планування	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до лабораторного заняття. Огляд сучасних форм та методів бюджетування на підприємстві	18	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Презентація матеріалів під час аудиторних занять	Основна: [3; 5; 10; 11]. Додаткова: [14; 22]
<i>Тема 12.</i> Антикризове фінансове управління на підприємстві	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного та лабораторного заняття. Пошук, підбір та огляд літературних джерел та нормативних актів за темою	18	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Презентація матеріалів під час аудиторних занять. Участь у колоквіумі	Основна: [1; 4; 6; 8]. Додаткова: [12; 14; 17; 19]
Підготовка до екзамену		10		
Передекзаменаційні консультації		2		
Екзамен		2		
Разом годин		190		

Пристаючи до самостійного вивчення матеріалу, перш за все треба уважно ознайомитися з джерелами, що стосуються певної теми, розподілити питання на більш та менш складні. Виконуючи самостійну роботу, студент має законспектувати основний зміст теми, водночас уникаючи механічного переписування джерел. Окремо слід виділяти основні теоретичні положення, ключові слова, спеціальні терміни і поняття.

Вивчення теоретичного матеріалу дисципліни слід починати з повторення основних положень, отриманих у процесі вивчення загальнотеоретичних і спеціальних дисциплін, а також лекційного матеріалу. Після освоєння лекційного матеріалу доцільно перейти до розгляду рекомендованої літератури. Перелік загальних теоретичних проблем, які виносяться на обговорення в рамках кожної теми навчальної дисципліни, наведено в методичних рекомендаціях до самостійної роботи.

Самостійна робота студента має розпочинатися ще до початку лекційних занять, тобто слід активно використовувати систему упереджувального вивчення підручників та навчальних посібників. Це дозволяє закласти теоретичну базу для більш глибокого сприйняття інформації під час лекції.

Засвоєнню основних теоретичних аспектів навчальної дисципліни сприятиме вирішення ситуаційних завдань, наданих із рекомендаціями до їхнього виконання.

У результаті вивчення матеріалу певної теми рекомендується перевірити ступінь засвоєння інформації, відповідаючи на контрольні запитання для самодіагностики, які пропонуються в рамках кожної теми.

Перевірка виконання самостійної роботи проводиться викладачем на семінарських та практичних заняттях, а також виносяться на підсумковий модульний контроль поряд із навчальним матеріалом, який опрацьовувався під час проведення аудиторних навчальних занять.

Змістовий модуль 1. Теоретичні та методичні основи фінансового менеджменту

Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту

Питання для самостійного опрацювання

1. Розкрийте сутність фінансового менеджменту, його мету і завдання.
2. Визначте предмет навчальної дисципліни фінансового менеджменту.
3. Охарактеризуйте об'єкти управління у фінансовому менеджменті.
4. Дайте характеристику суб'єктам фінансових відносин.
5. Розкрийте сутність механізму фінансового менеджменту.
6. Розкрийте етапи формування та розвитку фінансового менеджменту.
7. Визначте особливості української моделі фінансового менеджменту.
8. Проаналізуйте функції фінансової служби суб'єктів господарювання.

Підготовка есе

1. Співвідношення понять управління фінансами та фінансовий менеджмент.
2. Необхідність та значення фінансового менеджменту в загальному управлінні підприємством.
3. Еволюція поглядів вчених на сутність та мету фінансового менеджменту.
4. Сутнісні характеристики української моделі фінансового менеджменту.

Написання есе передбачає надання розгорнутої відповіді на питання із наведенням практичних прикладів і поданням авторської позиції за темою.

Підготовка до кейса за темою

1. Цілі та завдання фінансового менеджменту.

Завдання до самостійного виконання

Завдання 1.1. Запроектуйте структурно-логічну схему механізму фінансового менеджменту суб'єкта господарювання, де ви проходили практичну підготовку.

Завдання 1.2. Оберіть фінансові важелі для основних фінансових методів, які є найбільш вживані у практиці українських суб'єктів господарювання. Результати занесіть у табл. 3.

Таблиця 3

Фінансові важелі для основних фінансових методів

Фінансові методи	Фінансові важелі, що реалізують фінансові методи

Завдання 1.3. Розмежуйте цілі та завдання ухвалення фінансових рішень у процесі стратегічного, тактичного й оперативного управління. За результатами завдання заповніть табл. 4.

Таблиця 4

Завдання управління за видами та цілями фінансового менеджменту

Вид фінансового менеджменту	Цілі управління	Завдання управління
Стратегічний		
Тактичний		
Оперативний		

Питання для проведення семінарського заняття

1. Сутність механізму фінансового менеджменту.
2. Функції фінансового менеджменту.
3. Система регулювання фінансової діяльності підприємства.
4. Система зовнішньої підтримки фінансового менеджменту.
5. Система фінансових важелів.
6. Система фінансових методів.
7. Система фінансових інструментів.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Визначте особливості застосування фінансового менеджменту, розкрийте його мету та завдання.
2. Дайте характеристику механізму фінансового менеджменту.
3. Деталізуйте етапи формування та розвитку фінансового менеджменту.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5; 7]; додаткова [15 – 17].

Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту

Питання для самостійного опрацювання

1. Нормативно-правові акти України, що регулюють фінансову діяльність підприємств.
2. Розбіжності у поглядах вітчизняних та зарубіжних дослідників на проблеми інформаційного забезпечення фінансового менеджменту.
3. Розкрийте сутність вимог до інформаційного забезпечення фінансового менеджменту.
4. Методичне забезпечення фінансового менеджменту.

Підготовка есе

Порівняльна характеристика підходів до формування міжнародної та української фінансової звітності підприємств.

Написання есе передбачає надання розгорнутої відповіді на питання із наведенням практичних прикладів та поданням авторської позиції за темою.

Підготовка до практичного заняття

1. Формування системи забезпечення фінансового менеджменту за темою НДРС.

Завдання до самостійного виконання

Завдання 2.1. Подивіться фільм "Enron: афера століття". Проаналізуйте, як маніпулювали інформацією у фінансовій звітності. Проаналі-

зуйте, як було посилено контроль за фінансовою звітністю у США (знайдіть інформацію про закон Сарбейнза – Окслі (*Sarbanes – Oxley Act*)).

Завдання 2.2. Визначте й опишіть особливості фінансової роботи суб'єкта господарювання, де ви проходили практику, залежно від розміру суб'єкта господарювання, його організаційно-правової форми, від позиції залежно від інших підприємств.

Завдання 2.3. Проструктуруйте інформаційні потреби таких видів користувачів, як: власники підприємства, керівники підрозділів, інвестори, банківські та інші кредитні установи, Державна податкова інспекція, профспілки, громадськість.

Завдання 2.4. Розробіть структуру інформаційного забезпечення для управління капіталом (активами, фінансовими результатами, інвестиціями, ризиками) суб'єкта господарювання, де ви проходили практику.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Розкрийте сутність вимог до інформаційного забезпечення фінансового менеджменту.
2. Опишіть структуру інформаційної бази фінансового менеджменту.
3. Розкрийте поняття інформаційної бази, що формується на підґрунті зовнішніх джерел.
4. Наведіть вимоги до фінансової звітності та її склад.
5. Розкрийте сутність управлінського обліку і його використання для управління фінансами.

Рекомендована література: основна [3; 5; 7; 9]; додаткова [16].

Тема 3. Управління грошовими потоками

Питання для самостійного опрацювання

1. Економічна сутність грошового потоку.
2. Основні ознаки класифікації грошових потоків.
3. Характеристика ролі кожного виду діяльності підприємства у формуванні його сукупного грошового потоку.
4. Характеристика і технологія визначення операційного, інвестиційного та фінансового потоків підприємства.

5. Порівняльна характеристика методу прямих розрахунків та ретроспективного методу складання звіту про рух грошових коштів.

6. Економічна сутність та відмінність між поняттями "чистий прибуток" та "чистий грошовий потік".

7. Методичні підходи до прогнозування грошових потоків підприємства.

Теми есе, наукових статей

1. Співвідношення між фінансовими результатами та грошовими потоками підприємства.

2. Науково-методичні підходи до трактування сутності поняття грошового потоку.

3. Вплив методів і прийомів роботи з постачальниками та покупцями на формування грошових потоків підприємства.

Підготовка до практичних занять

1. Визначення грошових потоків ретроспективним методом та методом прямих розрахунків.

2. Прогнозування показників фінансової звітності: потоків грошових коштів, фінансового балансу.

Завдання до самостійного виконання

Завдання 3.1. Складіть календар суб'єкта господарювання, де ви проходили практику.

Завдання 3.2. За даними фінансової звітності підприємства (баланс та звіт про фінансові результати), що надається викладачем, здійсніть розрахунок грошових потоків підприємства ретроспективним методом.

Методичні рекомендації

1. Необхідно провести агрегування балансу підприємства: статей активу за ступенем ліквідності, статей пасиву за строковістю погашення зобов'язань.

2. Розрахувати абсолютне відхилення (різниця між значенням статті на кінець періоду та на початок періоду) за кожною зі статей агрегованого балансу за формулою (1):

$$\text{Відх}_{\text{абсол.}} = \text{Знач}_{\text{к.}} - \text{Знач}_{\text{п.}} , \quad (1)$$

де $\text{Відх}_{\text{абсол.}}$ – абсолютне відхилення, грн;

$\text{Знач}_{\text{к.}}$ – значення статті на кінець періоду, грн;

$\text{Знач}_{\text{п.}}$ – значення статті на початок періоду, грн.

3. Сформувати звіт про рух грошових коштів ретроспективним методом, з використанням балансових схем, що наведено на рис. 1.

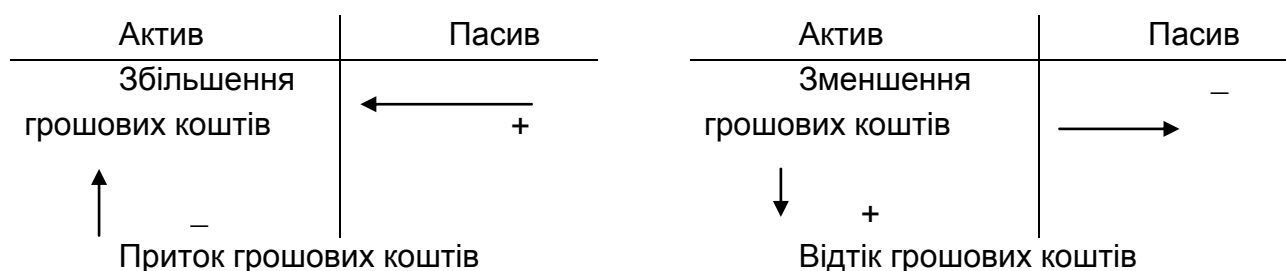


Рис. 1. Схеми класифікації підсумкових змін у балансі

4. Зміни статті "Основні засоби" розраховуються за формулою (2):

$$\Delta \text{ОЗ} = \text{ОЗ}_{\text{к.}} - \text{ОЗ}_{\text{п.}} + \text{А} , \quad (2)$$

де $\Delta \text{ОЗ}$ – зміна вартості основних засобів;

$\text{ОЗ}_{\text{п.}}$ – вартість основних засобів на початок періоду;

$\text{ОЗ}_{\text{к.}}$ – вартість основних засобів на кінець періоду;

А – амортизаційні нарахування за період.

Якщо результат за розрахунками (2) буде мати позитивний знак, спостерігається загальне збільшення вартості основних засобів і отримана сума відноситься до напрямів (відтоків) використання грошових коштів. Якщо ж результат буде мати від'ємний знак, спостерігається загальне зменшення вартості основних засобів і отримана сума відноситься до джерел (притоків) грошових коштів.

5. За результатами побудови звіту про рух грошових коштів ретроспективним методом необхідно надати висновки про структуру джерел та напрями використання грошових коштів на підприємстві.

Завдання для самоперевірки

1. Власний капітал фірми становить 4 500 грн, водночас 3 000 грн знаходяться на рахунку в банку, а решта – у касі фірми. Складіть баланс на початок та кінець місяця, а також звіт про рух грошових коштів, якщо на фірмі за цей період будуть здійснені такі операції:

закупівля сировини на суму 2 000 грн (із них 1 500 грн сплачується готівкою) в поточному місяці;

придбано обладнання за рахунок короткотермінового кредиту банку в розмірі 4 000 грн.

2. Власний капітал фірми становить 12 200 грн. Водночас увесь капітал знаходиться на рахунку в банку. Складіть баланс та звіт про рух грошових коштів, якщо:

фірма придбала сировину на суму 4 700 грн на умовах сплати 2 500 грн відразу та решти наступного місяця;

фірма придбала обладнання на суму 7 500 грн взявши позику в банку під 35 % річних;

фірма продає вироблені товари за ціною 8 700 грн за одиницю на умовах негайної оплати 3 700 грн, а решта – через місяць.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Визначте поняття "грошові кошти", "еквіваленти грошових коштів", "грошові потоки".

2. Наведіть класифікацію грошових потоків.

3. Охарактеризуйте склад вхідних грошових потоків суб'єкта господарювання і завдання управління ними.

4. Наведіть склад вихідних грошових потоків суб'єкта господарювання і завдання управління ними.

5. Охарактеризуйте аналіз грошових потоків і забезпечення перевищення надходження коштів над витратами.

6. Опишіть методичні підходи до прогнозування грошових потоків.

Рекомендована література: основна [5; 8; 10]; додаткова [15; 18].

Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках

Питання для самостійного опрацювання

1. Сучасний інструментарій оцінювання вартості грошей у часі.
2. Фактори, що впливають на зміну вартості грошей у часі.
3. Методи врахування інфляції у фінансових розрахунках.
4. Види ануїтетів.
5. Сутність визначення майбутньої вартості безстрокового ануїтету.

Теми есе, наукових статей

1. Теорія відсотків та її розвиток.
2. Вплив вартості грошей у часі на фінансові результати діяльності підприємства.
3. Врахування вартості грошей у часі під час кредитування підприємства.

Підготовка до практичного заняття

Використання теорії вартості грошей у часі в фінансових розрахунках.

Завдання до самостійного виконання

1. Початково вкладена сума становить 20 000 грн. Визначте нарощену суму з використанням простої і складної відсоткових ставок у розмірі 20 % річних. Розрахунки здійсніть для таких періодів нарощування: 90 днів; 180 днів; 1 рік; 5 років (у році 360 днів).

2. У спеціальний фонд внески здійснюють протягом 10 років один раз на рік у сумі 200 тис. грн. На накопичену суму нараховують відсотки за ставкою 15 % річних. Розрахуйте величину фонду наприкінці терміну його формування, якщо відсотки нараховують наприкінці року.

Методичні рекомендації

$$FV = PV \times (1 + n \times r), \quad (3)$$

де FV – нарощена величина капіталу;

PV – вихідна величина капіталу;
r – ставка простих відсотків, частки одиниці;
n – тривалість фінансової операції, років.

$$FV = PV \times (1 + r / m)^{m \times n}, \quad (4)$$

де n – кількість років фінансової операції;
m – число нарахувань відсотків у рік;
r – річна відсоткова ставка.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Опишіть зміну вартості грошей у часі; засоби врахування дії часу для визначення вигідності фінансових операцій.
2. Охарактеризуйте методи розрахунку майбутньої і теперішньої вартості грошей.
3. Наведіть основні схеми нарахування простих і складних відсотків.
4. Сформулюйте, як визначаються фінансові ренти (ануїтети); майбутня й теперішня вартість ануїтету.
5. Наведіть і охарактеризуйте фактори впливу на вибір ставки дисконтування.
6. Розкрийте сутність ануїтетів.
7. Розкрийте особливості нарахування відсотків з урахуванням фактора інфляції.

Рекомендована література: основна [2; 3; 5]; додаткова [19].

Змістовий модуль 2. Управління об'єктами фінансового менеджменту

Тема 5. Управління прибутком

Питання для самостійного опрацювання

1. Аналіз підходів до формування прибутку підприємства.
2. Аналіз методів управління прибутковістю підприємства.
3. Фактори, що впливають на асортиментну та цінову політику підприємств.

4. Особливості асортиментної та цінової політики на підприємствах різних галузей.

5. Показники ефективності асортиментної та цінової політики.

6. Напрями розподілу прибутку підприємства.

Теми есе, наукових статей

1. Теорія відсотків та її розвиток.

2. Ціноутворення на підприємстві та його значення в процесі управління формуванням прибутку від операційної діяльності.

3. Собівартість продукції: особливості формування та вплив на фінансові результати підприємства.

Підготовка до практичного заняття

Визначення межі беззбитковості за окремими товарами та за підприємством загалом.

Підготовка до вирішення ситуаційного завдання

Формування асортиментної та цінової політики підприємства.

Завдання до самостійного виконання

Постійні витрати організації становлять 10 500 грн за місяць. Середня виручка за одну послугу становить 7 грн, з яких 2,80 грн припадає на змінні витрати. Дайте відповіді на такі запитання:

1. Скільки послуг має надати організація за 1 місяць, щоб досягти рівня беззбитковості?

2. Скільки послуг має надати організація, щоб отримати за один місяць прибуток у розмірі 4 200 грн?

3. Якщо через інфляцію постійні витрати організації досягнуть 14 700 грн, а змінні – 3,75 грн, і ціна буде дорівнювати 9 грн за одиницю, то скільки послуг має надати організація, щоб досягти прибутку 5 200 грн?

4. За поточної ціни організація надавала послуги 3 500 клієнтам за місяць. Якщо ціна підніметься до 9 грн, то очікується зниження рівня послуг на 10 %. На який прибуток може розраховувати організація в такій ситуації (за тих же постійних та змінних витрат)?

5. Через покращання умов обслуговування організація може збільшити кількість клієнтів до 3 450, водночас зростуть і постійні витрати на 800 грн. Як зміниться прибуток організації?

6. Які заходи вигідніше вжити: ті, що вказані в четвертому запитанні, чи ті, що в п'ятому?

Методичні рекомендації

1. Валовий прибуток підприємства:

$$ВП = ЧД - (ПВ + ЗВ), \quad (5)$$

де ЧД – чистий дохід підприємства;

ПВ – постійні витрати підприємства;

ЗВ – змінні витрати на весь обсяг виробництва.

2. Точка беззбитковості:

$$T_6 = ПВ / (Ц - ЗВ_0), \quad (6)$$

де Ц – ціна одиниці продукції;

ЗВ₀ – змінні витрати на одиницю продукції.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Дайте визначення "порогу рентабельності" (точки беззбитковості) і "запасу" фінансової міцності.

2. Розкрийте зміст операційного аналізу (аналіз "витрати – обсяг реалізації – прибуток").

3. Розкрийте сутність використання розподілу витрат на змінні й умовно-постійні в управлінні фінансами.

4. Дайте визначення операційного важеля, сили впливу операційного важеля.

5. Розкрийте, як здійснюється формування ціни продукції на основі повної та часткової собівартості.

6. Дайте характеристику основних методів визначення базової ціни продукції.

7. Охарактеризуйте види прибутку суб'єкта господарювання. Розкрийте сутність управління формуванням і розподілом прибутку.

8. Охарактеризуйте вплив оподаткування на формування та розподіл прибутку.
9. Опишіть розподіл чистого прибутку на нагромадження та споживання.
10. Визначте сутність основних теорій дивідендної політики.

Рекомендована література: основна [2; 3; 5; 7; 10]; додаткова [13; 15].

Тема 6. Управління активами

Питання для самостійного опрацювання

1. Підходи до класифікацій активів підприємства.
2. Особливості формування та використання оборотних активів на підприємстві.
3. Методичні підходи до управління оборотними активами підприємства.
4. Визначення необхідного обсягу оборотних активів для підприємства.
5. Методичні підходи до управління необоротними активами підприємства.
6. Світовий досвід управління оборотними та необоротними активами підприємства.

Теми есе, наукових статей

1. Значення операційного та фінансових циклів в управлінні оборотними активами підприємства.
2. Значення кредитної політики підприємства з позиції розвитку бізнесу в сучасних умовах.

Підготовка до практичних занять

1. Визначення та аналіз моделей управління оборотним капіталом підприємства.
2. Методичні підходи до управління дебіторською заборгованістю.
3. Методичні підходи до управління запасами.
4. Методичні підходи до визначення моделей формування та фінансування оборотних активів.

Завдання до самостійного виконання

1. За один місяць завод може реалізувати 800 холодильників. Для придбання комплектувальних завод бере кредит під 60 % річних. Складські витрати готової продукції на одиницю становлять за місяць 50 грн. Постійні витрати на одне замовлення становлять 400 грн, а комплектувальні купують у виробників за ціною 120 грн за комплект для виробництва одного холодильника. Визначте оптимальний розмір партії для закупівлі комплектувальних та яку мінімальну ціну має встановити фірма, щоб досягти беззбитковості. Будемо враховувати, що реалізація холодильників протягом усього року не зміниться. З одного комплекту комплектувальних виробляють один холодильник.

2. Протягом року підприємство може реалізувати 30 т крупи. За використання капіталу воно платить 68 % річних банку. Складські витрати становлять за 1 рік у середньому 10 грн. за 1 т. Постійні витрати на одне замовлення становлять 200 грн, а купують крупу за ціною 600 грн за 1 т. Визначте розрахунковим шляхом оптимальний розмір партії та оптимальну частоту замовлень. Будемо враховувати, що реалізація крупи протягом усього року не зміниться.

Методичні рекомендації

1. Оптимальний розмір замовлення (ОРЗ) визначається за формулою:

$$ОРЗ = \sqrt{\frac{2 \times P \times C}{3}}, \quad (7)$$

де P – величина витрат матеріалів за визначений період у натуральному вимірі;

C – вартість виконання одного замовлення (витрати на розміщення замовлення, витрати з одержання і перевірки товарів);

3 – витрати на утримування одиниці запасів за період.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Структура і джерела формування оборотного капіталу підприємства.
2. Фактори впливу на розмір власних оборотних засобів підприємства.
3. Методи розрахунку постійної потреби підприємства в оборотних засобах.

4. Операційний і фінансовий цикли: розрахунок і застосування в управлінні оборотним капіталом.
5. Вибір політики фінансування оборотних засобів.
6. Управління грошовими коштами (залишками на поточних рахунках).
7. Засоби управління товарно-матеріальними запасами.
8. Контроль за ефективним використанням оборотних засобів.
9. Шляхи прискорення обертання оборотних засобів.
10. Управління ліквідністю підприємства.
11. Заходи підвищення ефективності використання оборотного капіталу підприємства.
12. Використання плану грошових надходжень і витрат (платіжного календаря) для управління поточною платоспроможністю (ліквідністю) підприємства.
13. Особливості управління оборотним капіталом на підприємствах із сезонним характером виробництва.
14. Прийоми управління дебіторською заборгованістю.

Рекомендована література: основна [2; 3; 5; 6]; додаткова [15; 18; 19].

Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу

Питання для самостійного опрацювання

1. Підходи до класифікації капіталу підприємства.
2. Підходи до визначення оптимальної структури капіталу.
3. Методичні підходи до визначення вартості капіталу.
4. Світовий досвід оптимізації структури капіталу підприємства.

Теми есе, наукових статей

1. Власний капітал підприємства як основа функціонування та розвитку.
2. Роль банківського кредитування у формуванні капіталу підприємства.

Підготовка до практичного заняття

1. Визначення вартості капіталу.

Завдання до самостійного виконання

1. Компанії надається знижка 3 %, якщо рахунок за товар на суму 100 тис. грн оплачується протягом 10 днів. Однак компанія може одержати товар без знижки з терміном оплати рахунка протягом 60 днів. Банк може позичити гроші для оплати рахунка під 14 % річних. Який варіант фінансування є більш вигідним? Кредити можна отримати в рамках кредитної лінії, розрахованої на рік.

2. Фірма хоче збільшити оборотний капітал на 10 млн грн. Можливі три варіанти фінансування:

1) скористатися комерційним кредитом протягом року, відмовившись від знижки, наданої на умовах 4/10 нетто 60;

2) узяти кредит у банку під 75% річних;

3) емітувати облігації зі ставкою 39 % річних. Витрати, пов'язані з емісією і розміщенням, становлять 20 000 грн. Визначте кращий варіант.

Методичні рекомендації

1. Вартість залучення капіталу за рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, визначається як недоотриманий прибуток від вкладення її в інші джерела:

$$VK_{\pi} = PR / ВлК , \quad (8)$$

де PR – прибуток;

ВлК – власний капітал.

2. Вартість залучення капіталу за рахунок додаткової емісії акцій:

$$VK_e = \frac{D}{C_a - V_e} , \quad (9)$$

де D – дисконтовані дивіденди, виплачені за акціями;

C_a – ціна всіх акцій;

V_e – витрати на емісію.

3. Вартість залученого капіталу за рахунок кредиту банку:

$$VK_B = \frac{C_{\pi} \times (1 - \Pi_{\pi})}{K_B} , \quad (10)$$

де C_{Π} – відсоткова ставка за кредитом (грн);

Π_{Π} – ставка податку з прибутку;

$K_{\text{Б}}$ – обсяг банківського кредиту (з урахуванням витрат позичальника).

4. Вартість залученого капіталу за рахунок емісії облигацій:

$$BK_e = \frac{C_{\Pi} \times (1 - \Pi_{\Pi})}{1 - P_{\text{ев}}}, \quad (11)$$

де C_{Π} – ставка купонного відсотка за облигацією;

Π_{Π} – ставка податку з прибутку;

$P_{\text{ев}}$ – рівень емісійних витрат.

5. Вартість залученого капіталу за рахунок товарного кредиту:

$$BK_{\text{тк}} = \frac{x}{100 - x} \times \frac{360}{z - y}, \quad (12)$$

де x – відсоток знижки, якщо фірма не використовує товарний кредит;

y – кількість днів, протягом яких фірма може здійснити платіж і скористатися знижкою;

z – кількість днів, на які фірма берет товарний кредит.

6. Загальна вартість капіталу може бути розрахована за такою формулою:

$$ЗВК = \frac{(\sum Y_i \times BK_i)}{100\%}, \quad (13)$$

де Y_i – питома вага i -го виду капіталу у відсотках у загальному капіталі підприємства;

BK_i – вартість притягнутого капіталу з різних джерел.

7. Гранична вартість капіталу для визначення границь ефективності додаткового залучення капіталу:

$$\Gamma_{BK} = \frac{\text{Зміна вартості капіталу}}{\text{Зміна суми капіталу}} = \frac{\Delta ZBK}{\Delta K}. \quad (14)$$

8. Для пошуку оптимальної структури капіталу використовується показник ефективності залученого позикового капіталу або ефективність фінансового важеля:

$$EФВ = (R_a - B_k) \times \frac{PK}{BK} \times 100\%, \quad (15)$$

де R_a – рівень рентабельності використання активів підприємства;

B_k – ставка відсотка за кредит;

PK – сума (або питома вага) позикового капіталу;

BK – сума (або питома вага) власного капіталу.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Як визначити вартість (ціну) капіталу, який залучається суб'єктом господарювання з різних джерел?
2. Дайте визначення середньозваженої ціни капіталу, розкрийте її застосування у фінансовому менеджменті.
3. Дайте визначення граничної ціни капіталу.
4. Охарактеризуйте складові власного капіталу та зобов'язань суб'єкта господарювання.
5. Як визначити ціну власного капіталу суб'єкта господарювання?
6. Як визначається ціна позикового капіталу?
7. Розкрийте, як здійснюється вибір структури капіталу суб'єкта господарювання; оптимізація структури капіталу.
8. Охарактеризуйте шляхи зниження ціни капіталу суб'єкта господарювання.
9. Розкрийте сутність ефекту фінансового левіриджу (важеля).
10. Охарактеризуйте шляхи підвищення рентабельності власного капіталу суб'єкта господарювання.
11. Розкрийте вплив ціни та структури капіталу на вартість суб'єкта господарювання.

Рекомендована література: основна [2; 3; 5; 8; 10]; додаткова [16; 21].

Змістовий модуль 3. Управління фінансовими ризиками на підприємстві

Тема 8. Управління інвестиціями

Питання для самостійного опрацювання

1. Капітальні вкладення підприємства як об'єкт управління.
2. Управління джерелами фінансування реальних інвестицій.
3. Постаналіз та супровід інвестиційного проекту.
4. Ринок звичайних акцій та типи операцій з акціями.
5. Рівновага на ринку акцій.
6. Привілейовані акції та їхні особливості.

Підготовка до семінарського заняття

Тема "Зміст та особливості інвестиційної політики суб'єктів господарювання".

1. Сутність та форми реального інвестування.
2. Фактори, що впливають на процес ухвалення інвестиційних рішень.
3. Методи порівняння та вибору інвестиційних проектів.
4. Лізинг як джерело фінансування.

Підготовка до практичних занять

1. Розрахунок показників оцінювання інвестиційного проекту.
2. Аналіз ефективності ухвалення рішень за фінансовими інвестиціями.

Завдання до самостійного виконання

1. Підприємство аналізує два взаємовиключні проекти:
проект А передбачає впровадження нової технології виробництва пральних засобів;

проект Б надає можливість розширення обсягів виробництва пральних засобів, що випускаються підприємством у поточному періоді, на 50 %, водночас попит на продукцію на ринку є досить високим.

Підраховано, що грошові потоки за умов реалізації проектів становитимуть (табл. 5).

Грошові потоки за проектами, тис. грн

Роки	Проект А	Проект Б
0	-250	-250
1	0	110
2	0	110
3	50	110
4	310	110
5	310	110

Вартість капіталу для підприємства становить 10 %. Оберіть кращий проект, використовуючи показник чистої приведеної вартості, відповідь обґрунтуйте.

2. Підприємство проводить емісію облігацій номінальною вартістю 1500 грн. Строк обігу облігації становить 3 роки, купонна ставка – 10 %, виплачується щорічно.

Визначте ринкову вартість облігації, якщо ринкова ставка доходності становить 15 %. Як зміниться ринкова вартість облігації, якщо ринкова ставка доходності впаде до 11 %?

Методичні рекомендації

Чиста приведена вартість (NPV) – це приведена вартість чистих грошових потоків проекту за вирахуванням початкових інвестицій, необхідних для його реалізації. Реалізація цього методу оцінювання передбачає:

1) знайти приведені до поточного моменту часу значення кожного потоку грошових коштів, включаючи як вхідні, так і вихідні грошові потоки. Дисконтування ведеться за вартістю капіталу проекту;

2) підсумувати отримані дисконтовані грошові потоки (тобто визначити величину NPV).

3. Якщо $NPV > 0$, проект приймається, якщо $NPV = 0$, то потоки грошових коштів проекту достатні для відшкодування інвестованого капіталу і забезпечення необхідної норми прибутку на вкладений капітал, але реалізація проекту не впливає на ринкову ціну акцій фірми. Проект може бути як прийнятий, так і відхилений. Якщо $NPV < 0$, то проект відхиляється.

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+k)^t} \times ICO, \quad (16)$$

де CF – грошовий потік відповідного періоду t ;

k – необхідна мінімальна ставка прибутковості або вартість капіталу проекту;

ICO – вартість початкових інвестицій;

n – термін життя проекту.

Вартість облігації з кінцевим строком погашення визначається за допомогою формули (17):

$$V = \sum_{t=1}^n \frac{I}{(1+k_d)^t} + \frac{MV}{(1+k_d)^n}, \quad (17)$$

де I – сума щорічних виплат;

k_d – ставка доходності облігації;

n – кількість років до настання строку погашення облігації;

MV – номінальна вартість облігації (вартість облігації в момент погашення).

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Визначте зміст та основні завдання управління інвестиційною діяльністю підприємства.
2. Розкрийте сутність принципів та етапів формування інвестиційної політики підприємства.
3. Основні показники оцінювання ефективності інвестиційних проектів.
4. Визначте та охарактеризуйте основні завдання розроблення інвестиційного проекту.
5. Виділіть класифікаційні ознаки проектів.
6. Визначте, за якими параметрами проводиться порівняльний аналіз проектів та критерії вибору інвестиційного проекту.
7. Охарактеризуйте форми фінансового інвестування.
8. Виділіть етапи процесу управління фінансовими інвестиціями.
9. Охарактеризуйте моделі оцінювання вартості боргових та пайових цінних паперів.

10. Основні підходи до формування портфеля фінансових інвестицій.

Рекомендована література: основна [3 – 5; 8; 11]; додаткова [14; 17; 31].

Тема 9. Управління фінансовими ризиками

Питання для самостійного опрацювання

1. Автономний та портфельний ризик.
2. Умови та фактори виникнення ризиків.
3. Критерії ухвалення управлінських рішень в умовах невизначеності.
4. Сучасні концепції організації управління ризиками.

Підготовка есе

Написання есе передбачає надання змістовної характеристики фінансових ризиків, що виникають у певній сфері фінансового менеджменту підприємства та визначення й обґрунтування методів їхньої нейтралізації. Вибір сфери фінансового менеджменту відбувається студентом за погодженням із викладачем.

Підготовка до практичних занять

1. Оцінювання фінансових ризиків на базі бухгалтерської звітності.
2. Управління ризиками під час ухвалення фінансових рішень.

Завдання до самостійного виконання

Очікувана дохідність акцій підприємства X характеризується таким розподілом (табл. 6).

Таблиця 6

Показники очікуваної доходності акцій підприємства

Попит на продукцію підприємства	Ймовірність	Дохідність, %
Низький	0,1	-50
Нижче середнього	0,2	-5
Середній	0,4	16
Вище середнього	0,2	25
Високий	0,1	60
Усього	1	

Знайдіть очікувану дохідність акцій компанії, середньоквадратичне відхилення та коефіцієнт варіації.

Методичні рекомендації

Очікувана дохідність активу визначається:

$$\bar{R} = \sum_{i=1}^n (R_i) (P_i), \quad (18)$$

де R_i – i -та можлива дохідність;

P_i – ймовірність її отримання;

n – загальна кількість можливих варіантів дохідностей.

Таким чином, очікувана дохідність (математичне очікування дохідності) – це середньозважена величина можливих значень дохідності, де ваговими коефіцієнтами є ймовірності їхнього отримання.

Ризик інвестицій в актив визначається розкидом або дисперсією всіх можливих значень його дохідності щодо їхньої середньої величини.

Середньоквадратичне (стандартне) відхилення визначається:

$$\sigma = \sqrt{\sum_{i=1}^n (R_i - \bar{R})^2 (P_i)}, \quad (19)$$

де R_i – i -та можлива дохідність;

\bar{R} – середньозважена дохідність;

P_i – ймовірність її отримання.

Чим більше стандартне відхилення дохідності, тим більшою є її мінливість та, відповідно, вище ризик інвестиції.

Дисперсія (варіація) дохідності (σ^2) – квадрат стандартного відхилення. Показує розкид розподілу дохідності.

Коефіцієнт варіації (дисперсії) визначається:

$$CV = \frac{\sigma}{R}, \quad (20)$$

де σ – середньоквадратичне відхилення;

R – середня дохідність.

Є мірою відносної дисперсії (ризик), відображає ризик, який припадає на одиницю дохідності: чим він вищий, тим більшим є ризик інвестицій.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Розкрийте зміст поняття "фінансовий ризик" та виділіть його місце у структурі видів підприємницького ризику.
2. Розкрийте зміст основних характеристик фінансового ризику.
3. Які види фінансових ризиків ви знаєте?
4. Виділіть фактори виникнення фінансових ризиків на підприємстві.
5. Охарактеризуйте зміст та етапи політики управління фінансовими ризиками.
6. Як відбувається встановлення гранично допустимого рівня фінансових ризиків за окремими фінансовими операціями та видами фінансової діяльності підприємства?
7. Виділіть напрями нейтралізації негативних наслідків окремих видів фінансових ризиків.
8. Перерахуйте основні методи нейтралізації фінансових ризиків.
9. Уникання ризику та заходи його реалізації.
10. Лімітування концентрації ризику.
11. Диверсифікація фінансових ризиків та її основні напрямки.

Рекомендована література: основна [3 – 5]; додаткова [12; 17; 32].

Тема 10. Аналіз фінансових звітів

Питання для самостійного опрацювання

1. Аналіз тенденцій змін коефіцієнтів, аналіз масштабу та аналіз темпів зростання.
2. Аналіз рентабельності власного капіталу та методика "Дюпон".
3. Обмеження застосування аналізу фінансових коефіцієнтів.
4. Аналіз консолідованої звітності.
5. Виявлення та аналіз викривлень у фінансовій звітності.
6. Коефіцієнти управління заборгованістю.
7. Коефіцієнти ринкової вартості.
8. Огляд складу фінансових звітів в Україні та за кордоном.

Підготовка до практичних занять

1. Аналіз ефективності використання ресурсів підприємства за даними його фінансової звітності.

Завдання до самостійного виконання

Базуючись на даних фінансової звітності підприємства (форма 1, форма 2, надаються викладачем), розрахуйте та проаналізуйте показники, що характеризують прибутковість діяльності (рентабельність) суб'єкта господарювання. Складіть аналітичну таблицю. Проведіть оцінювання рівня та динаміки рентабельності підприємства за окремими показниками. Надайте обґрунтовані аналітичні висновки.

Методичні рекомендації

Рентабельність демонструє ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства та показує, скільки гривень прибутку (валового, операційного, до оподаткування, чистого) приходиться на 1 грн реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), активів, власного капіталу тощо. Інформаційним забезпеченням аналізу рентабельності підприємства є форма № 1 "Баланс" та форма № 2 "Звіт про фінансові результати".

Аналіз рентабельності підприємства здійснюється за допомогою системи показників. До основних показників рентабельності відносять:

рентабельність активів (майна) – показує, який прибуток отримує підприємство з кожної гривні, вкладеної в його активи. Аналіз рентабельності активів здійснюють для оцінювання ефективності діяльності підприємства, також використовують у процесі вивчення попиту на продукцію;

рентабельність сукупного капіталу має економічну інтерпретацію, аналогічну попередньому показнику. Значення цього коефіцієнта цікавить у першу чергу інвесторів;

рентабельність власного капіталу, цей показник має значення насамперед для наявних і потенційних власників і акціонерів. Рентабельність власного капіталу показує, який прибуток приносить кожна інвестована власниками грошова одиниця. Це основний показник, що використовують для характеристики ефективності вкладень у діяльність того чи іншого виду;

валова рентабельність реалізованої продукції. Цей показник відображає ефективність виробничої діяльності підприємства, а також ефективність політики ціноутворення;

операційна рентабельність реалізованої продукції. Цей коефіцієнт показує рентабельність підприємства після вирахування затрат на виробництво і збут товару. Він є одним із найкращих інструментів визначення операційної ефективності та свідчить про спроможність керівництва підприємства отримувати прибуток від діяльності до вирахування витрат, які не відносяться до операційної діяльності. Аналіз цього показника в сукупності з показником валової рентабельності дозволяє сформулювати уявлення про те, чим викликані зміни рентабельності;

чиста рентабельність реалізованої продукції відображає відношення чистого прибутку до розміру виручки від реалізації продукції підприємства. Якщо показник операційної рентабельності залишається незмінним, а показник чистої рентабельності знижується, то це може свідчити або про збільшення фінансових витрат і отримання збитків від участі в капіталі інших підприємств, або про підвищення суми сплачених податкових платежів;

валова рентабельність основної діяльності характеризує ефективність роботи структурних підрозділів підприємств за центрами витрат і центрами відповідальності, де відбувається формування змінних витрат, безпосередньо пов'язаних із виготовленням продукції та загально-виробничим управлінням, а також визначення виробничої собівартості. Дає змогу визначити, скільки копійок валового прибутку, який створюється в процесі реалізації продукції, формує 1 грн витрат виробничої собівартості;

рентабельність операційної діяльності свідчить про ефективність операційних витрат підприємства і відображає суму прибутку, отриману в розрахунку на 1 грн цих витрат.

Виконання аналізу рентабельності підприємства передбачає заповнення табл. 7.

У процесі аналізу необхідно дослідити отримані під час розрахунків значення та динаміку перелічених показників рентабельності. За результатами аналізу рентабельності надаються висновки про ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства (в аспекті аналізованих показників).

Показники рентабельності підприємства

Показник	Джерело інформації	20__ рік	20__ рік
Рентабельність активів (капіталу)	$\frac{\text{ф.2 р.2350(2355)} \times 2}{\text{ф.1 р.}(1900_{\text{п}} + 1900_{\text{к}})}$		
Рентабельність власного капіталу	$\frac{\text{ф.2 р.2350(2355)} \times 2}{\text{ф.1 р.}(1495_{\text{п}} + 1495_{\text{к}})}$		
Валова рентабельність реалізованої продукції	$\frac{\text{ф.2 р.2090(2095)}}{\text{ф.2 р.2000}}$		
Операційна рентабельність реалізованої продукції	$\frac{\text{ф.2 р.2190(2195)}}{\text{ф.2 р.2000}}$		
Чиста рентабельність реалізованої продукції	$\frac{\text{ф.2 р.2350(2355)}}{\text{ф.2 р.2000}}$		
Валова рентабельність основної діяльності	$\frac{\text{ф.2 р.2090(2095)} \times 2}{\text{ф.2 р.2050}}$		
Рентабельність операційної діяльності	$\frac{\text{ф.2 р.2190(2195)}}{\text{ф.2 р.}(2050 + 2180)}$		

Примітка: індекси "п" та "к" біля рядків балансу означаються, відповідно, початок та кінець звітного періоду.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Визначте склад фінансової звітності підприємства.
2. Які джерела фінансової звітності ви знаєте?
3. Коротко охарактеризуйте наявні методики аналізу фінансових звітів суб'єктів господарювання.
4. Розкрийте основні напрями аналізу фінансових звітів.
5. Абсолютні та відносні показники аналізу фінансових звітів.
6. Методи фінансового аналізу та їхнє використання для оцінювання фінансового стану підприємства.
7. Як можна виявити викривлення у фінансовій звітності підприємства?
8. Особливості аналізу консолідованої фінансової звітності.
9. Особливості та можливості застосування аналізу масштабу та аналізу темпів зростання.
10. Методика "Дюпон" та фактори, що визначають рентабельність власного капіталу.

Рекомендована література: основна [4; 5; 8; 11]; додаткова [17; 21; 26 – 29; 31].

Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування

Питання для самостійного опрацювання

1. Етапи фінансового планування на підприємстві.
2. Бюджетування в системі фінансового планування.
3. Операційний бюджет підприємства.

Підготовка до практичних занять

Складання прогнозної фінансової звітності.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Розкрийте економічний зміст поняття "фінансове планування".
2. Охарактеризуйте системи фінансового планування та форми реалізації його результатів на підприємстві.
3. Що таке "фінансова стратегія підприємства"? Охарактеризуйте основні етапи процесу її розроблення.
4. Покажіть зв'язок між фінансовою стратегією та фінансовою політикою підприємства.
5. Розкрийте зміст та часовий горизонт поточного фінансового планування.
6. Охарактеризуйте види поточних фінансових планів.
7. Визначте зміст та часові горизонти оперативного фінансового планування.
8. Охарактеризуйте бюджет як головну форму оперативного фінансового плану.
9. Які класифікаційні ознаки бюджетів підприємства ви знаєте?
10. Як провести оцінювання прийнятного темпу зростання підприємства?

Рекомендована література: основна [3 – 5]; додаткова [14; 22].

Тема 12. Антикризове фінансове управління на підприємстві

Питання для самостійного опрацювання

1. Інституційні аспекти антикризового фінансового управління.
2. Фінансова санація як складова антикризового фінансового управління підприємством.
3. Оцінювання ефективності антикризового фінансового управління.
4. Огляд зарубіжного досвіду антикризового фінансового управління підприємством.

Підготовка до семінарського заняття

Тема "Напрями та інструментарій виведення підприємства зі стану фінансової кризи".

1. Формування стратегічних цілей фінансового оздоровлення підприємства.
2. Механізми усунення неплатоспроможності підприємства.
3. Механізми відновлення фінансової стійкості підприємства.
4. Механізми забезпечення фінансової рівноваги в процесі розвитку підприємства.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Розкрийте сутність поняття "криза".
2. Які фактори спричиняють розвиток фінансових криз на підприємстві?
3. Виділіть симптоми прояву фінансової кризи.
4. Стадії розвитку фінансової кризи на підприємстві.
5. Класифікаційні аспекти фінансових криз підприємства.
6. Розкрийте зміст та головну мету антикризового фінансового управління підприємством.
7. У чому полягає діагностика кризового стану підприємства?
8. Охарактеризуйте зміст етапів процесу антикризового фінансового управління підприємством.
9. Як проводиться вибір напрямів механізмів фінансової стабілізації підприємства, адекватних масштабам його кризового стану?

Рекомендована література: основна [3; 8]; додаткова [12; 24; 25; 27; 31; 32].

Рекомендована література

Основна

1. Балабанов И. Т. Финансовый менеджмент. Теория и практика / И. Т. Балабанов. – Москва : Перспектива, 2009. – 656 с.
2. Бланк И. А. Стратегия и тактика управления финансами / И. А. Бланк. – Киев : МП "ИТЕМ лтд Украина", 1996. – 534 с.
3. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – Киев : Эльга ; Ника-Центр, 2004. – 656 с.
4. Бригхэм Ю. Финансовый менеджмент. Экспресс-курс. / Ю. Бригхэм, Дж. Хьюстон ; пер. с англ. – 4-е изд. – Санкт-Петербург : Питер, 2007. – 544 с.
5. Ван Хорн Дж. К. Основы финансового менеджмента / Дж. К. Ван Хорн. – Москва : Вильямс, 2006. – 1232 с.
6. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалев. – Москва : Финансы и статистика, 2007. – 768 с.
7. Савчук В. П. Практическая энциклопедия. Финансовый менеджмент / В. П. Савчук. – Москва : Companion Group, 2008. – 880 с.
8. Фінансовий менеджмент : підручник / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – Київ : КНЕУ, 2005. – 535 с.
9. Финансовый менеджмент / под ред. Г. Б. Поляк. – Москва : Волтер Клувер, 2009. – 608 с.
10. Финансовый менеджмент: теория и практика : учебник / под ред. Е. Стояновой. – Москва : Перспектива, 2009. – 656 с.
11. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник / В. М. Шелудько. – Київ : Знання, 2006. – 439 с.

Додаткова

12. Бланк И. А. Антикризисное финансовое управление предприятием / И. А. Бланк. – Киев : Эльга ; Ника-Центр, 2006. – 672 с.
13. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – Киев : Ника-Центр, 2007. – 768 с.
14. Колисник М. Финансы. Стратегии, с которыми побеждают / М. Колисник. – Киев : ИД "Максимум", 2006. – 332 с.

15. Коллас Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы / Б. Коллас. – Москва : Финансы ; ЮНИТИ, 1997. – 576 с.
16. Крайник О. П. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / О. П. Крайник, З. В. Клепикова. – Львів : Дакор, 2000. – 260 с.
17. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент : підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 520 с.
18. Стоянова Е. Финансовый менеджмент в условиях инфляции / Е. Стоянова. – Москва : Перспектива, 2009. – 656 с.
19. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О. О. Терещенко. – 2-ге вид., без змін. – Київ : КНЕУ, 2006. – 268 с.
20. Финансовое управление компанией / под общ. ред. Е. В. Кузнецовой. – Москва : Фонд "Правовая культура", 1995. – 383 с.
21. Хелферт Е. Техника финансового анализа / Е. Хелферт ; пер с англ. под ред. Л. П. Белых. – Москва : Аудит ; НИТИ, 1996. – 663 с.
22. Хруцкой В. Е. Внутрифирменное бюджетирование / В. Е. Хруцкой, Т. В. Сизова, В. В. Гамаюнов. – Москва : Финансы и статистика, 2003. – 400 с.
23. Шеремет А. Финансовый анализ предприятия / А. Шеремет, Р. Сайфулин. – Москва : Финансы и статистика, 1999. – 160 с.
24. Шморгун Н. П. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Н. П. Шморгун, І. В. Головка. – Київ : ЦНЛ, 2006. – 528 с.

Інформаційні ресурси

25. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. № 170 "Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки", зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27.03.2006 р. за № 332/12206. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
26. Методичні рекомендації по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства [Електронний ресурс] : наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. № 14 "Про затвердження Методичних рекомендацій по виявленню ознак неплатоспромож-

ності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства" (зі змінами та доповненнями, внесеними наказом Міністерства економіки України від 06.03.2006 р. № 81). – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

27. Методичні рекомендації щодо застосування критеріїв ефективності управління суб'єктами господарювання державного сектору економіки [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції та Фонду державного майна від 18.12.2003 р. № 375/2298 "Про затвердження критеріїв ефективності управління суб'єктами господарювання державного сектору економіки", зареєстрований в Міністерстві юстиції 30.12.2003 р. за № 1268/8589. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

28. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджені наказом Міністерства фінансів України та Фонду Державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121 і зареєстровані в Міністерстві юстиції України від 08.02.2001 р. за № 121/5312 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

29. Савчук В. П. Финансовый менеджмент предприятий: практические вопросы с анализом деловых ситуаций [Электронный ресурс] / В. П. Савчук. – Режим доступа : www.finanserpro.ru.

30. Сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

31. Сайт Міністерства економіки України. – Режим доступу : www.me.gov.ua.

32. Сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua.

33. Сайт Національного банку України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

34. Система розкриття інформації на фондовому ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.smida.gov.ua.

Зміст

Вступ.....	3
Методичні рекомендації до самостійного опрацювання матеріалу	9
Змістовий модуль 1. Теоретичні та методичні основи фінансового менеджменту.....	17
Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту	17
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту	19
Тема 3. Управління грошовими потоками.....	20
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	24
Змістовий модуль 2. Управління об'єктами фінансового менеджменту.....	25
Тема 5. Управління прибутком	25
Тема 6. Управління активами.....	28
Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу.....	30
Змістовий модуль 3. Управління фінансовими ризиками на підприємстві	34
Тема 8. Управління інвестиціями	34
Тема 9. Управління фінансовими ризиками	37
Тема 10. Аналіз фінансових звітів.....	39
Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування	43
Тема 12. Антикризове фінансове управління на підприємстві	44
Рекомендована література.....	45
Основна	45
Додаткова	45
Інформаційні ресурси	46

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
спеціальності 072 "Фінанси,
банківська справа та страхування"
другого (магістерського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Журавльова** Ірина Вікторівна

Берест Марина Миколаївна

Полтініна Ольга Павлівна

Відповідальний за видання *І. В. Журавльова*

Редактор *В. Ю. Степаненко*

Коректор *В. Ю. Степаненко*

План 2019 р. Поз. № 32 ЕВ. Обсяг 49 с.

Видавець і виготовлювач ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру

ДК № 4853 від 20.02.2015 р.